Primul nostru STEAG

Cele ce urmează sunt amintiri dintr'o altă ţară şi dintr'un mediu social cu totul diferit. Sunt amintiri peste care s'a aşternut o jumătate de secol iar dacă la această jumătate de secol se adaogă un deceniu, n'aş putea pretinde că socoteala este greşită, sau că mi se pun pe umeri ani cărora încă nu le-a venit rândul.

Iată, închid ochii, ca să văd mai bine cu ochii minţii şi să chem mai lămurit la viaţă trecutul aşa de îndepărtat. Mă văd din nou în comuna mea de naştere. o comună despre care filologul german **Gustav Weigand.** adânc impresionat de frumuseţea caselor şi de poziţia ei pitorească. spusese că este **„Veneţia pe uscat"** şi căreia regretatul Ion Neniţescu, care a cercetat-o mai târziu, îi consacrase pagini entuziaste în lucrarea sa **„Călătorii la Românii din Macedonia"**

Şi avea de ce să placă şi să impresioneze comuna mea de naştere. Inchipuiţi-vă un amfiteatru la o înălţime de 1200 de metri deasupra nivelului mării, alcătuit din 2700 de case, toate de piatră, toate solide ca nişte fortăreţe, toate având cel puţin un etaj şi toate strălucind în lumina soarelui. Din această panoramă răsăreau biserici cu proproporţii de catedrale şi cu tâmple care erau minuni de sculptură. O falnică pădure de fagi în formă de cunună desăvârşea frumuseţea tabloului.

Firesc era deci ca noi să fim mândri de comuna noastră, iar vederea ei să smulgă străinilor exclamaţii şi aprecieri de admiratie.

Da, eram mândri de comuna noastră **Cruşova** noi, Românii care, în număr de nouă mii, formam marea majoritate a populaţiei. lăsând ca restul până la 14 mii să fie compus din patru mii de Bulgari, împinşi la periferia comunei în case mult mai mici şi mai modeste decât ale noastre, şi din o mie de Albanezi creştini, care după vre-o două generaţii îşi uitaseră graiul, românizându-se cu desăvârşire.

Situată în Macedonia de Vest şi nu departe de graniţele Albaniei, comuna noastră se găsea deci într'o provincie care, până mai acum trei decenii, făcea parte integrantă din fosta împărăţie turcească ale cărei teritorii erau scăldate în Europa de mările Egee, Adriatică şi Ionică.

Aşa fiind, eram supuşi turci. Ca dovadă concretă, putea servi, între altele. fesul mai mult sau mai puţin roşu, dar cu ciucure totdeauna negru, pe care îl purtam cu toţii — creştini şi mahomedani.

Tot pentru faptul că eram supuşi turci, oficial, steagul nostru era steagul roşu cu steaua şi semiluna albă la mijloc. Insă nu acesta a fost primul nostru steag sau — mai precis — steagul pe care l-am văzut mai întâi şi despre care va fi vorba în rândurile de faţă.

Era natural să-l vedem des, să-l vedem aproape zilnic şi mai ales să-l vedem fluturând pe clădirile autorităţilor publice şi la casele particulare în zilele de sărbători naţionale, cum ar fi fost, de pildă, aniversarea naşterei Sultanului, a încoronării sau urcării lui pe tron.

Era natural să-l vedem la astfel de ocaziuni, însă cu o condiţie: cu condiţia să fie cine să-l arboreze, în primul rând, să fie autorităţi publice. Dar tocmai această condiţiune nu exista. In comuna noastră nu erau nici un fel de autorităţi publice turceşti. Toată autoritatea statului era reprezentată prin doi jandarmi, Albanezi ca origină şi puţin „ortodocşi" în ce priveşte devotamentul lor pentru Sultan şi împărăţie.

Se vede treaba că vreun Sultan înţelept sau vreun Mare Vizir, care avea experienţa lucrului, socotise că mijlocul cel mai bun pentru ca populaţia să preţuiască binefacerile unei administraţii era să nu o necăjeşti

cu niciun fel de administrație, lăsând-o să-și apere interesele — la nevoie și viața — așa cum va găsi cu cale ea însăși. Acest mod de a vedea își găsise aplicarea și în comuna noastră.

Ar fi însă greșită și totodată jignitoare presupunerea că la noi ar fi fost un fel de sat fără câini, unde fiecare putea să-și permită și să facă orice i-ar fi trăznit prin cap.

Erau și la noi autorități și încă foarte ascultate și respectate. Numai atâta că erau alese și confirmate de populație, iar guvernul dela Constantinopol, pe a cărui existență nici nu o bănuia cineva, precum și celelalte autorități ale Statului n'aveau niciun amestec în alegerea lor și chiar nicio cunoștință despre ele.

Singura și suprema noastră autoritate era **primarul** care, ajutat de **sfatul bătrânilor**, întrunea în persoana sa atât puterea executivă, cât și cea judecătorească.

Cum erau legile și rânduiala statului, ce stătea scris la codul civil sau penal — astfel de lucruri nu-l priveau și nu-l interesau pe părintele comunei. Sunt chiar convins că nici n'auzise de ele.

El și cei din jurul său chibzuiau înțelepțește asupra fiecărui caz în parte și știau să găsească soluția cea mai dreaptă. Rar se ridicau plângeri împotriva judecății lor.

Liniștea și ordinea publică? Ne-o asiguram noi singuri. Nu cumva statul ne-ar fi păzit mai bine, de cum ne păzeam noi înșine?

Legătura dintre noi și stat o făcea un perceptor, care venea de două, trei ori pe an, ca să strângă birurile. Mă grăbesc să spun că nu eram de loc zdrobiți de povara birurilor. Dimpotrivă, cu totul dimpotrivă.

Interesant era sistemul de impunere. Interesant și totodată foarte simplu. Câte case sunt în cutare comună? Atâtea! — Ei bine, această comună va plăti anual tezaurului împărăției suma de atâtea mii de **piaștri**. Statul nici nu se îngrijea de cine și cum va fi plătită. Treaba locuitorilor, să se înțeleagă între dânșii, o înțelegere cu atât mai lesne de înfăptuit, cu cât, precum am spus, nici suma de plătit nu era cine știe ce grozăvie.

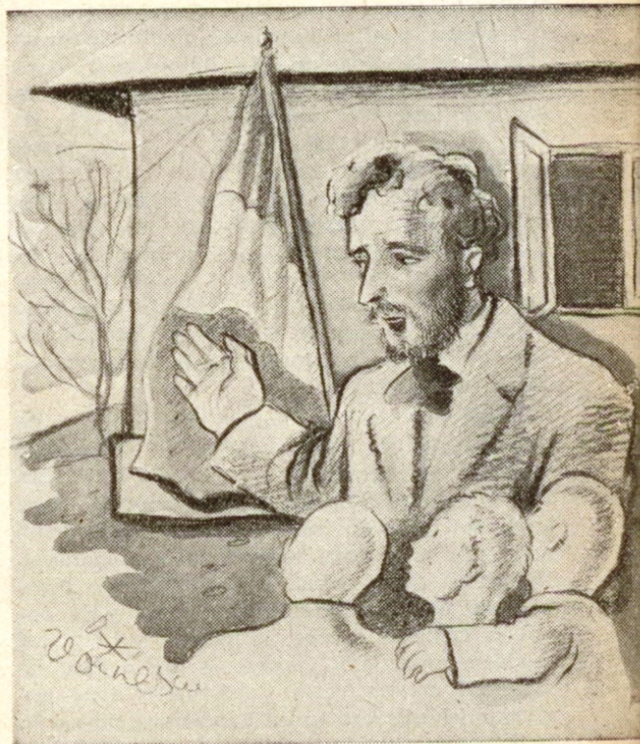
Cei săraci erau scutiți, cei împovărați de familii numeroase plăteau pe jumătate, cei mai cu dare de mână plăteau îndoit sau chiar întreit. Iar dacă la sfârșitul anului — nimeni nu știa când începe și când sfârșește anul bugetar — nu se împlinea toată suma, faptul nu era prilej de îngrijorare. Te trecea dator în catastifuri, care puteau să dispară atunci când existența lor ajungea supărătoare, rămânând să plătești când ți-o ajuta Dumnezeu sau norocul tău.

Iată ce supuși turci eram noi cei născuți și crescuți în munții Macedoniei și Pindului. Deaceea, cu toate că „oficial" steagul nostru era steagul turcesc, până la vârsta la care, absolvind cursul primar, m'am dus la fostul nostru liceu din orașul Bitolia, n'avusesem încă prilejul să-l văd cum este și cum arată.

Insă au început să se deschidă școli românești și să vină în comunele noastre învățători, care își făcuseră studiile la școlile din Țara Românească, o țară care, cu cât era mai departe, cu atât ni era mai dragă și ni se părea mai mândră și mai frumoasă.

Acești învățători au adus cu dânșii și cărți românești.

Cărți românești! De câte ori îmi aduc aminte de prima carte scrisă în limba română, de atâtea ori mă simt năpădit de o adâncă înduioșare și trăiesc din nou clipele dintr'o seară pe care n'am să o uit, câte zile mai am de trăit.

Era o seară rece şi mohorîtă de Noembrie. când a venit la noi acasă învăţătorul nostru. Acest învăţător, care a fost unul din cei mai luminaţi şi mai devotaţi apostoli ai culturii naţionale în Macedonia, era o rudă de aproape a noastră, fapt ce-l făcea să creadă că o să aibă în mine pe unul din elevii săi. Venise de câtăva vreme de aici, din România, unde făcuse studii serioase — ba chiar şi studii universitare — cu hotărîrea să deschidă cea dintâi şcoală românească în comuna noastră, unde funcţionau de mult trei şcoli greceşti, foarte bine înzestrate şi tot atât de bine organizate pentru vremurile de atunci.

Numai cine a trăit în Macedonia şi a apucat timpurile, de care vorbesc aici, îşi poate da seama de neînchipuitul curaj ce trebuia să-l aibă cineva, ca să se încumete să deschidă o şcoală română. Nici mai mult, nici mai puţin, insemna să-şi pună viaţa în primejdia cea mai mare. Şi nu sunt puţini cei ce au plătit cu sângele lor îndrăzneala de a voi să implânte pe acele meleaguri îndepărtate steagul conştiinţei şi culturii naţionale.

Nu puţine chinuri şi prigoane a îndurat şi învăţătorul nostru, — fie-i ţărâna uşoară şi memoria binecuvântată — când a vrut să-şi pună în aplicare hotărîrea cu care venise de aici, din Ţară.

Insfârşit, în seara de care am pomenit, a intrat la noi în casă radios şi ne mai putând de bucurie. Căpătase dela guvernatorul general al provinciei, autorizaţia de deschidere a şcolii

„Incepând de mâine, îmi zise el, ai să vii la şcoala mea şi n'ai să te mai duci la şcoala greacă.

— Iată cum are să se ducă la şcoala greacă!" răspunse răposatul meu tată.

Şi scoţând din ghiozdanul meu abecedarul grecesc, pe care mi-l cumpărase cu câteva zile mai înainte, îl aruncă în focul din vatră. Acest **„auto da fe"** însemna ruptura definitivă cu şcoala şi cultura greacă. Dascălul meu nu mai era „Kirios", ci devenea „Domnul învăţător!"

Mulţumit şi măgulit de gestul tatei, noul meu învăţător scoase din buzunarul hainei o carte şi punând-o înaintea mea, îmi zise: „Iată o carte românească. Atunci când vei învăţa să citeşti, are să-ţi placă mult şi are să placă şi părinţilor tăi"

O carte românească! Era cea dintâi pe care, nu eu, un copil mic, ci şi părinţii mei, o vedeau în viaţa lor. O suceam, o învârteam, o tot răsfoiam şi nu ne mai săturam privind-o şi admirând-o

„E o carte, ne lămuri învăţătorul, în care sunt povestite faptele vitejeşti ale Domnilor Români şi în care vedem din ce familie mare şi nobilă se trage neamul nostru românesc".

Şi unul după altul, ne arăta chipurile marilor voevozi din trecutul Ţărilor Româneşti.

Insă atenţia ne-a mai fost atrasă de un steguleţ în câteva culori, tipărit pe coperta din faţă a cărţii. „Ce este steagul acesta? l-am întrebat noi pe învăţător.

— Este tricolorul român, ne răspunse el. Vedeţi cele trei culori? **albastru, galben, roşu.**

— Adică e steagul nostru al Românilor, i-am zis după puţină gândire.

— Ei, da, e steagul românesc, îmi întări învăţătorul vorba.

Acesta a fost cel dintâi steag, pe care îl vedeam în viaţă.

A doua zi, toţi copiii din vecini, ba şi persoanele mari, ştiau că avem şi noi Românii un steag şi că acest steag este compus din trei culori, care de care mai frumoase, mai vii, mai bătătoare la ochi: albastru, galben, roşu!

Când celor 10—15 copii, câţi ne-am dus întâi la şcoala română, ni s'a dat câte un Abecedar, cea dintâi grijă a noastră, mai înainte de a învăţa să silabisim, a fost ca toate locurile goale din filele lui să le completăm, desenând steagul nostru şi căznindu-ne să-l facem cât mai reuşit, cât mai frumos. Ba l-am făcut şi pe pereţii odăiei de clasă şi pe zidurile caselor. Opream pe trecători şi de ziceam: „Priviţi la frumuseţea şi mândreţea noastră de steag!" Il arătam şi căţelului din curte şi-i ziceam: „Măi, cuţule acesta este steagul, care ne ocroteşte pe noi Românii!"

Insă cei mai mulţi din copiii vecinilor se duceau la şcoala greacă. Nu doar că ei ar fi fost Greci, deoarece din moşi, strămoşi erau cu toţii Români neaoşi şi nu vorbeau şi nu cunoşteau altă limbă decât graiul nostru macedo-român. Dar se duceau la şcoala greacă, pentru că această şcoală exista de mult şi pentrucă...., sunt explicaţii care m'ar duce departe, aşa că renunţ la ele.

Le-am arătat şi lor tricolorul românesc şi le-am zis: „Il vedeţi cât e de frumos. Au şi Grecii voştri un astfel de steag?"

Ei au întrebat pe „Kirios", adică pe dascălul lor, care le-a spus că steagul lor, adică steagul grecesc, căci de steagul turcesc nu

putea fi vorba între creştini, este compus din două culori: albastru —un albastru deschis— şi alb.

Va să zică, n'avea bogăţia de culori a steagului nostru. N'avea acel albastru închis şi puternic, nici galbenul viu, nici roşul ca sângele şi ca para focului.

Unde mai pui că, în Macedonia, care nu visam — şi uneori le şi făceam — decât răscoale, vărsări de sânge şi cataclisme, nici nu puteam concepe ca un steag să n'aibă pe el tocmai coloarea roşie a sângelui.

După câţiva ani, eu şi alţi băeţi, care isprăvisem cursul primar am luat drumul spre oraşul Bitolia, ca să urmăm cu învăţătura la liceul nostru de curând deschis.

Ziua aşteptată cu nerăbdare era ziua de Duminică. Nu atât pentrucă era zi de odihnă şi de întrerupere a lecţiilor, cât pentru un alt motiv care, în ochii noştri, trăgea greu în cumpănă. In adevăr, în această zi de sărbătoare pentru creştini, consulatele străine dela Bitolia arborau cât mai sus şi cât mai mari steagurile lor naţionale.

Orice creştin le privea cu bucurie şi cu speranţa în sosirea de zile mai bune. Aceste steaguri erau dovada pipăită, că în afară de graniţele împărăţiei turceşti şi mahomedane, se găseau împărăţii şi regate locuite de oameni de aceeaşi religie cu noi, se găseau state unde stăpână era crucea, unde soldaţii se duceau la biserici şi se închinau la icoane şi unde sufla un vânt de libertate.

Văzându-le cum fâlfâie vesele şi mândre, se trezea în noi credinţa — fie zis în paranteză, o credinţă ce s'a dovedit cum nu se poate mai greşită — că, de acolo de unde au venit, au să aducă şi pentru noi creştinii, libertatea şi mântuirea.

Bune şi frumoase erau steagurile creştine, însă colecţia lor nu era completă. Era chiar prea puţin completă, deoarece îi lipsea tocmai steagul care ni era nouă mai drag, îi lipsea steagul steagurilor, îi lipsea tricolorul nostru românesc. Lipsa acestui steag ne mâhnea şi ne strica toată bucuria.

De ce nu trimite şi Regele României un consul şi nu înfiinţează în acest oraş un consulat român? Ne frământa mereu această întrebare şi nu eram dumiriţi în nici un fel.

...In sfârşit, sosi şi ziua cea mare, ziua negrăitei fericiri. Era într'o zi din luna Iulie, când în comuna noastră, unde noi, elevii, eram duşi pentru vacanţa de vară, se răspândi marea, mult aşteptata şi tot atât de îmbucurătoarea veste, că a sosit la Bitolia un consul român şi că Duminica viitoare va fi inaugurat consulatul, înălţându-se, bine înţeles, steagul nostru

Nu era chip să răbdăm până în Septembrie, când urma să ne întoarcem la Bitolia, pentru a vedea cum fâlfâie şi cum se prezintă mândrul nostru tricolor. Din Iulie până în Septembrie ni se părea o veşnicie, o vreme care n'are să mai treacă.

„Duminică dimineaţa cu toţii la Bitolia!"

Acesta a fost cuvântul de ordine ce ni l-am dat noi, băieţii care urmam la liceu şi mai mulţi alţi tineri din comună. Şi pentrucă acest drum până la Bitolia trebuia să aibă caracterul unui pelerinaj, am hotărît să-l facem pe jos. De altfel, nu era aşa de lung: vreo 50 de kilometri de mers pe drumuri, care numai acest nume nu meritau să-l poarte. Mai trebuia să avem în vedere şi oarecari neplăceri, deoarece eram nevoiţi să trecem prin câteva sate turceşti, unde câinii erau mulţi şi răi, iar oamenii şi mai răi.

Incă nu se luminase bine de ziuă, că noi, vreo douăzeci de băieţi, eram în strada în care se găsea consulatul României. Insă nu după mult, îşi făcură apariţia şi alte grupuri numeroase. Erau elevi dela liceu, veniţi pentru ziua aceea din comunele lor, şi mai erau mulţi bărbaţi, a căror prezenţă la Bitolia în Duminica aceea avea un singur scop: să fie de faţă la inaugurarea consulatului şi să vadă — să-l vadă aievea — fâlfâind steagul, pe care îl doreau atâta.

Din ochii tuturora au curs lacrimi de bucurie şi înduioşare, când frumosul simbol al Patriei române şi al neamului românesc s'a înălţat semeţ, fâlfâind vesel şi dătător de speranţe în bătaia vântului.

De atunci, au trecut ani mulţi, foarte mulţi. Băiatul entuziast de odinioară este astăzi un bătrân grăbit să ajungă la poalele dealului vieţii. Totuşi, ori de câte ori aud răsunând pe stradă o fanfară militară şi îmi opresc privirile asupra gloriosului tricolor, îmi vine din nou în minte ziua aceea de Duminică, atunci când pentru întâia oară l-am văzut înălţându-se deasupra clădirii consulatului dela Bitolia.

Pe lângă simbolul Patriei române şi al neamului românesc, am mai văzut în el ca o vestire că România nu uită pe fiii săi îndepărtaţi.

N. BATZARIA

Compoziţie de
MAC CONSTANTINESCU

CALENDARUL UNIVERSUL 1944